

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเป็นการวิจัยและพัฒนา (The Research & Development) ในลักษณะการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบในการจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา 2) เพื่อสำรวจสภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา 3) เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการเสวนากลุ่ม เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบด้วยการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ และการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่คัดเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติเป็นผู้รู้ (Known group) จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มได้ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากบุคคลวัยผู้ใหญ่ ในเครือข่ายการศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัยทั่วประเทศ โดยสุ่มตามภูมิภาคและกลุ่มอาชีพ จำนวน 450 คนแล้วนำมาจัดทำประเด็นสำคัญเพื่อจัดเวทีเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 3 ส่วน คือ 1) ปัจจัยที่เป็นสภาวะที่เอื้อ เกื้อหนุน คำจุน เปิดโอกาส หรือเป็น องค์ประกอบร่วม หรือเป็นเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่จะทำให้การจัดการศึกษาต่อเนื่องของ สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเกิดมีขึ้น ดำเนินอยู่ และพัฒนาต่อไป 2) กระบวนการในการจัดการ ศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาระบบการบริการทางวิชาการและสื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การ กำหนด/การรับกลุ่มเป้าหมายการศึกษา การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการจัดการศึกษา และ 3) ผลผลิตของการจัดการศึกษา ได้แก่ ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรระดับต่าง ๆ และการฝึกอบรม งานวิจัยและพัฒนา อันเกี่ยวเนื่องมาจากการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก และระบบการบริหาร ส่วนการศึกษาต่อเนื่องของสถาบันอุดมศึกษา ต่างประเทศมีการดำเนินงานตามสภาพการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอน

2. สภาพและความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของบุคคลวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบการศึกษา จากการสำรวจแบบสอบถามผู้รับบริการ กศน.ตามภูมิภาคและกลุ่มอาชีพ พบว่ามีความสนใจ ความ ต้องการ การจัดโครงการศึกษาต่อเนื่องสำหรับบุคคลทั่วไปตามลำดับต่อไปนี้คือ 1) สนใจต้องการที่จะเข้า ศึกษาต่อเนื่องในโครงการเฉพาะของมหาวิทยาลัยที่จัดขึ้นเพื่อบุคคลภายนอก 2) วัตถุประสงค์/เป้าหมาย การเรียนรู้เพื่อประกอบอาชีพ 3) ค่าใช้จ่ายในการศึกษาต่อเนื่องต่อ 1 หลักสูตร ต่ำกว่า 1000 บาท 4) ความต้องการในความสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรได้ประกาศนียบัตร 5) เนื้อหาที่สนใจเกี่ยวกับอาชีพ มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ เกี่ยวกับภาษา การสื่อสารและการเข้าสังคม สุขภาพ และกีฬา ตามลำดับ 6)

วันเวลาที่ต้องการให้จัดชั้นเรียนมากที่สุดคือ วันเสาร์อาทิตย์ รองลงมาคือ ในวันธรรมดาเวลาราชการ 7) สนใจที่จะเรียนในระยะเวลา 1 – 2 สัปดาห์มากที่สุด รองลงมา คือ ต่ำกว่า 1 สัปดาห์ 8) สถานที่จัดการเรียนการสอนที่สะดวกที่สุด คือ ในชุมชน รองลงมา คือ ในมหาวิทยาลัย และผ่านอินเทอร์เน็ต 9) วิธีการจัดการเรียนการสอนสนใจมากที่สุด คือ การศึกษาดูงาน รองลงมาคือฝึกประสบการณ์ตรง กระบวนการกลุ่ม การเสวนา/บรรยาย และศึกษาด้วยตนเองผ่านอินเทอร์เน็ตตามลำดับ 10) ความต้องการจำนวนชั่วโมงมากที่สุด คือ จำนวน 3 ชั่วโมง 11) แหล่งเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ที่ผู้ตอบแบบสอบถามสนใจมากที่สุด คือ สถานศึกษาในชุมชน รองลงมา คือ อาจารย์ คอมพิวเตอร์ ฐานข้อมูล และอินเทอร์เน็ต สถานประกอบการในชุมชน ห้องสมุดมหาวิทยาลัย ผู้รู้ในชุมชน และอื่นๆ ตามลำดับ 12) คุณสมบัติและลักษณะผู้สอนที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการมากที่สุด คือ เข้าใจผู้อื่น ยอมรับผู้อื่น รองลงมา คือ มีความรู้ความสามารถ 13) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องการมากที่สุด คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ 14) สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน สนใจมากที่สุด คือ ได้ฝึกปฏิบัติของจริง 15) การวัดและประเมินผลที่ต้องการ คือ การทดสอบความรู้ความเข้าใจมากที่สุด 16) การสนับสนุนหรือการช่วยอำนวยความสะดวก คือด้านทุนช่วยเหลือบางส่วนมากที่สุด

ข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่ามีการดำเนินการในรอบของตามสภาพการจัดการศึกษา แต่ยังไม่ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอน โดยเฉพาะแนวปฏิบัติของความเป็นระบบ

3. แนวทางที่เหมาะสมในการจัดการศึกษาต่อเนื่องสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ควรมีการปฏิบัติการภาพรวมอย่างเป็นระบบที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย นโยบาย หลักสูตร คุณลักษณะผู้สอน การจัดการเรียนการสอน และสื่อสนับสนุนการสอนและสิ่งที่เกี่ยวข้องของทุกสถาบันการศึกษา แต่มีลักษณะเฉพาะตามสภาพของแต่ละสถาบัน โดยมีความเชื่อมโยงการเป็นเครือข่ายทั้งภายใน และภายนอกที่คำนึงถึงวิถีชีวิต และตอบรับบริบทของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม